

Cevat Fehmi Başkut'un *Valde Sultanın Gerdanlığı* Romanında Polisiye Kurgu

Dr. Öğretim Üyesi Zeynep ATEŞAL

İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Rektörlük Birimi Yabancılar İçin Türkçe Öğretimi Bölümü (YÜTÖM),
zeynep.atesal@yeniuyuzil.edu.tr.

Öz

Cevat Fehmi Başkut, 1928-1963 yılları arasında çeşitli gazetelerde muhabirlik yapmıştır. 1942-1970 yılları arasında ise güncel sorunları işleyen birçok tiyatro eseri yazmış ve topluma ayna tutmuştur. Yazarın ayrıca *Dişi Aslan*, *Kadın Bir Defa Sever* ve *Valde Sultanın Gerdanlığı* isimli az sayıda romanı vardır. Bunların arasında yazarın 1954 yılında yayınlanan *Valde Sultanın Gerdanlığı*, polisiye roman türündedir.

Bu çalışmanın temel amacı, *Valde Sultanın Gerdanlığı* romanını, polisiye türünün kurgusal özellikleri açısından incelemektir. Bu bağlamda söz konusu romanda polisiyeye ait kurgusal özelliklerin yer alıp almadığı ve bu özelliklerin başarılı bir şekilde kullanılıp kullanılmadığı tespit edilmiştir.

Çalışma, C. Fehmi Başkut'un *Valde Sultanın Gerdanlığı* isimli tek polisiye romanının tiyatro eserlerinden müstakil olarak ele alınıp incelenmesi açısından önem taşımaktadır.

Valde Sultanın Gerdanlığı romanı için nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Bu çerçevede veriler, doküman incelemesi ile toplanmış ve betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir.

Romanın betimsel analiz aşamaları belirlenen temalara göre yapılmış ve alt başlıklarla ilgili olarak incelenen romanın kurgusal özellikleriyle ilgili çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Temalara göre incelenen romanın başlangıcının, gelişiminin ve sonucunun polisiye kurguya göre başarılı bir şekilde düzenlendiği ve klâsik anlamda “Katil Kim?” romanının özelliklerine göre kurgulandığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Cevat Fehmi Başkut, *Valde Sultanın Gerdanlığı*, polisiye roman, polisiye unsurlar.

Detective Fiction in Cevat Fehmi Başkut's *Valde Sultan's Necklace Novel*

Abstract

Cevat Fehmi Başkut worked as a reporter in various newspapers between 1928-1963. In the period of 1942-1970, he wrote many theater plays that dealt with current issues and held up a mirror to the society. The author also has a few novels; including *the Female Lion*, *the Woman Loves Once*, and *Valde Sultanın Gerdanlığı*. Among these, the author's novel *Valde Sultanın Gerdanlığı*, published in 1954, is a detective novel.

The main purpose of this study is to examine the novel *Valde Sultanın Neck* in terms of the fictional features of the detective genre. In this context, it has been determined whether the fictional characteristics of the detective novel are included in the novel in question and whether these characteristics are used successfully.

The study is important in that C. Fehmi Başkut's only detective novel, *Valde Sultanın Gerdanlığı*, is examined independently of his theater works.

A qualitative research design was used for the novel *Valde Sultanın Gerdanlığı*. In this context, the data was collected through document review and examined using the descriptive analysis method.

The descriptive analysis stages of the novel were carried out according to the determined themes and various conclusions were reached regarding the fictional characteristics of the novel examined in relation to the subheadings. It was concluded that the beginning, development and conclusion of the novel examined according to the themes were successfully organized according to detective fiction and were constructed according to the characteristics of the classic “Who is the Murderer?” novel.

Keywords: Cevat Fehmi Başkut, *The Necklace of Valde Sultan*, detective novel, detective elements.

Giriş

Cevat Fehmi Başkut (1904-1971) gazeteci ve oyun yazarıdır. Yazar, gazetecilik hayatında polisiyeye ilgi duymuş ve bunu da “Geceleri Bizi Kimler Bekliyor?” isimli röportajıyla ortaya koymuştur. Başkut, Muhsin Ertuğrul’un teşvikleriyle oyun yazarlığına başlamış, yirmiye yakın oyun yazarak şöhrete erişmiştir¹.

Yazarın oyunlarının ve gazete yazılarının yanı sıra romanları da bulunmaktadır. Romanlarının içinde *Valde Sultan Gerdanlığı*² isimli romanı, polisiye tarzda olması bakımından önemlidir. Yazar, bu romanı haricinde *Harput'ta Bir Amerikalı*, *Makine*, *Ölen Hangisi?*, *Hacı Kaptan*, *Aynasızlar*, *Soygun* ve *Tablodaki Adam* gibi oyunlarında da polisiye kurguya sık sık yer vermiştir³.

Başkut, tek polisiye romanı olan *Valde Sultan Gerdanlığı*'nı 1937'de kaleme almış ve 1954 yılında yayımlatmıştır. Romanın kahramanı Rıdvan Sadullah'tır. Zengindir ve polisiyeye meraklı biridir. Birçok olayın çözümünde polisler kendisinden yardım talep eder ve dolayısıyla bu yönüyle İstanbul'un Sherlock Holmes'unu anımsatır. Cevat Fehmi yani romanın yazarı, onun yardımcısıdır ve birlikte yaşarlar ki o da Doktor Watson rolündedir ve olaylar, yazarın ağzından anlatılır⁴.

¹ Erol Üyepazarcı, *Korkmayınız Mister Sherlock Holmes!: Türkiye'de polisiye romanın 125 yıllık öyküsü (1881-2006) (Vol. 2)*. Oğlak Yayıncılık, 2008, s. 345 (Çevrimiçi) <https://archive.org/details/erol-uyepazarci-korkmayiniz-mister-sherlock-holmes-cilt-1/Erol%20%C3%9Cyepazarc%C4%B1%20-%20Korkmay%C4%B1n%C4%B1z%20Mister%20Sherlock%20Holmes%21%20Cilt%201/page/n3/mode/2up>, Erişim tarihi 1 Aralık 2024.

² Söz konusu romanın başlığı bu şekilde olduğu için orijinal hâline göre yazılmıştır.

³ Erol Üyepazarcı, *a.g.e.*, s. 345.

⁴ Erol Üyepazarcı, *a.g.e.*, s. 345.

Roman, tipik bir “Katil Kim?” romanıdır⁵. Bu tür romanlarda “Katil Kim?” sorusunun cevabı, polisiye romanın en önemli unsurlarından biri olan dedektifin elde etmiş olduğu ipuçları dahilinde bulunmaya çalışılır.

Cevat Fehmi Başkut’un *Valde Sultanın Gerdanlığı* isimli polisiye türdeki romanının tercih edilmesindeki en önemli etken, yazarın polisiye tarzda yazdığı eseri üzerinde akademik bir çalışmanın yapılmayıp, bunu bir eksiklik olarak görme ve bu eksikliği giderme düşüncesidir.

POLİSİYE ROMAN

Polisiye romanlar, içinde yazıldığı devrin toplumsal gerçekleriyle ve kültürel özellikleriyle etkileşim hâlinindedir. Teşekkülünde içinde bulunduğu toplumsal dinamikler önemli bir işlev görür.

Polisiye roman türleri çeşitli olmasına rağmen aralarında özellikle yapı ve anlatı unsurlarında “suç, suçlu, mağdur, dedektif, polis ve çözüm” gibi ortak özellikler vardır⁶. Okuyucuların, suçun ve şaşırtıcı bulmacaların gizemli dünyasına geçmesine izin veren polisiye tür; ağırlıklı olarak suç hikâyesi, cinayet, adam kaçırma veya diğer suç türlerinin varlığını imâ eder⁷ ve bu yönleriyle ayrı bir edebî biçim olarak kabul edilir.

Suç, dedektif/polisiye kurgu türü ortaya çıkmadan çok önce yazılmış hikâyelerin bir parçası olmuştur. Sofokles tarafından yazılan *Kral Oidipus*’un intikam, suç ve ölüm unsurları içermesi; *Mahabharata* ve *Ramayana* gibi Vedik Edebiyat’ın suç unsurları içermesi bu noktada örnek teşkil etmektedir. Gerek *İspanyol Trajedisi* gibi Elizabeth Edebiyatında gerekse de *Hamlet* gibi Shakespeare oyunlarında suç neredeyse her zaman olay örgüsünde mevcut olmuştur. Bu metinlerde eksik olan, hikâyede gerçekleşen tekil veya çoklu suçları çözmeyi amaçlayan kendini adanmış bir dedektifin yokluğudur⁸.

⁵ Erol Üyepazarcı, a.g.e., s. 345.

⁶ Meriem Salemi, “The Detective Novel: Origins and Evolution”, Journal for Educators, Teachers and Trainers, Vol. 15(5), p. 153-155, DOI:10.47750/jett.2024.15.05.015 (Çevrimiçi) <https://jett.labosfor.com/index.php/jett/article/view/2542>, Erişim zamanı 19 Ocak 2025.

⁷ Oksana Babelyuk, “Structural Peculiarities Of Detective Stories”, (DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-124-7/21-38>) **Vectors Of The Development of Philological Sciences At The Modern Stage**, p. 21 Erişim zamanı 14 Aralık 2024.

⁸ Bkz. Rituparna Chakraborty, “Detective Fiction: Birth and Rise”, **Educational Administration: Theory and Practice**, 29 (4), 2023, 2346-2349, (Çevrimiçi)

Shakespeare'in *Hamlet*'i, günümüz dedektif/polisiye kurgu hikâyelerine çok benzemektedir. Çünkü her şeyden önce oyun, bir cinayetle başlar ve sonunda kurbanın oğlu olan Hamlet, sadece suçun failini bulmakla kalmaz aynı zamanda onu cezalandırır. Amcası Claudius'u öldürmeden önce Hamlet, amcasının, babasının cinayetindeki rolünün kanıtlandığından emin olur. Ayrıca Hamlet'in üstlendiği soruşturma biçimi, günümüz kurgusal dedektiflerinin izlediği soruşturma sürecine çok yakındır. Ancak buradaki temel fark, soruşturmanın amacı olmuştur. Mesela suç, Hamlet için bir intikamdı ancak günümüz dedektifleri için ise bu, insanlığa karşı bir görev duygusu veya sadece beyinlerine bir meydan okumadır. Burada dikkat çeken önemli hususlardan biri de yukarıda belirtilen antik edebi eserlerdeki edebi metinlerde bir dedektif fikrinin hiçbir şekilde yer almamış olmasıdır⁹.

POLİSİYE KURGU

Polisiye/Dedektif Kurgu, suç ve gizem kurgu türünün bir alt türüdür. Bir dedektif hikâyesinin bir tür dedektif, bulmaca biçiminde çözülmemiş bir gizem ve gizemin/suçun ortaya çıkmasına yol açan bir soruşturma içerdiği varsayılmaktadır. Rzepka, *Dedektif Kurgu* adlı kitabında bir dedektif hikâyesi oluşturmaya katkıda bulunan dört bileşeni tanımlamaktadır. Bunlardan birincisi kendini dedektif ilân eden birinin varlığı. İkincisi şaşırtıcı nitelikte bir suçun meydana gelmesi. Üçüncüsü olay örgüsündeki çeşitli karakterlere yönelik şüphelerin temelini oluşturmak için çeşitli karakterlerin ve davranışlarının ayrıntılı bir açıklamasının tanıtılmasıdır. Bir dedektif hikâyesinin son unsuru ise gizemin çözüldüğü soruşturmadır¹⁰.

Danytė Milda, *Suç Kurgu Analizine Giriş: Kullanıcı Dostu Bir Kılavuz (2011)* adlı kitabında dedektif kurgu veya hikâyesi yazmak için yedi tür temel ilkenin var olduğunu belirtir. Bunlar şunlardır:

- Bir suç, çoğunlukla cinayet, anlatının başlarında işlenir,
- Farklı saiklere sahip çeşitli şüpheliler vardır,
- Merkezi bir karakter, resmî veya gayri resmî olarak bir dedektif gibi davranır,

https://www.researchgate.net/publication/382900524_Detective_Fiction_Birth_and_Rise Erişim zamanı 1 Şubat 2025.

⁹ Bkz. Rituparna Chakraborty, 2346.

¹⁰ Bkz. Rituparna Chakraborty, p. 2346-2349.

- Dedektif, suçlar ve kurbanları hakkında kanıt toplar,
- Genellikle dedektif, şüphelileri ve tanıkları sorgular,
- Dedektif gizemi çözer ve gerçek suçluyu gösterir,
- Genellikle bu suçlu tutuklanır veya başka şekilde cezalandırılır¹¹.

Yukarıda polisiye kurguyla ilgili olarak verilen bilgilere bakıldığında genel olarak polisiye roman türünün temelinde yer alan suçun işlenişi, olay yerinin incelenmesi, suç hakkında delillerin toplanması, şüphelilerin sorgulanması ve suçun aydınlatılması gibi çeşitli unsurların, bu türün kurgusal özelliklerini meydana getirdiği görülmektedir¹². Dolayısıyla burada polisiye romanla ilgili olarak incelediğimiz çalışmalar doğrultusunda ele alacağımız suç temelli polisiye romanın kurgusal özellikler bakımından incelenmesi amacıyla aşağıdaki temalara yer verilecek ve çalışma bu bağlamda sürdürülecektir¹³:

1. Suçun Mahiyeti
2. Cinayeti Çözmekle Görevli Kişilerin Tanıtılması
3. İpucu ve Delillerin Değerlendirilmesi
4. Şüphelilerin Sorgulanması
5. Gerçeğin Ortaya Çıkması

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeline, çalışma grubuna, verilerin toplanmasına, verilerin analizine ve bulgular ve yorumla ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

¹¹ Bandana Bakshi, "The Glimpse of the Growth and the Development of the Detective Fiction: A Critical Discourse", **International Journal of Creative Research Thoughts (IJCRT)**| Volume 8, Issue 2 February 2020, p. 2136-2137 (Çevrimiçi) <https://www.ijcrt.org/papers/IJCRT2002265.pdf>, Erişim zamanı 1 Şubat 2025.

¹² Emrah Bağısız, "Türk Polisiye Edebiyatı Temsilcisi Ümit Deniz'in Polisiye Romanlarında Kurgu", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2015, s. 3.

¹³ Müberra Bağcı, "Gürpınar'ın Kesikbaş Romanında Polisiye Unsurlar", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi** 25, 2 2021, s. 42-63 (e-ISSN: 2602-4934), (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/turkoloji/article/985693>. (Çalışmamızda polisiye kurgunun incelenmesinde Müberra Bağcı'nın söz konusu eserinden yararlanılmıştır.)

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, *Valde Sultanın Gerdanlığı* isimli polisiye romanını, polisiye türünün kurgusal özellikleri açısından incelemek ve bu bağlamda söz konusu romanda polisiyeye ait kurgusal özelliklerin yer alıp almadığını ve bu özelliklerin başarılı bir şekilde kullanılıp kullanılmadığını tespit etmek amacıyla nitel araştırma modeline göre tasarlanmıştır.

Nitel araştırma modeli gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel sürecin izlendiği bir araştırma modeli olarak tanımlanmaktadır¹⁴. Çalışma nitel araştırma modeline dayalı doküman analizi/doküman incelemesi yöntemi ile yapılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Ayrıca hangi dokümanların önemli olduğu ve veri kaynağı olarak kullanılabileceği araştırma problemi ile yakından ilgilidir. Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır¹⁵. Bu çalışmada doküman incelemesi, bir veri toplama yöntemi olarak kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışmada amaçlı örnekleme ile verilere ulaşılmıştır. Bu noktada polisiye kurgunun özelliklerinin yer alıp almadığını tespit etmek bakımından *Valide Sultanın Gerdanlığı* romanı, çalışma grubunu teşkil etmektedir.

Verilerin Toplanması

Çalışmanın içeriği bağlamında doküman olarak *Valide Sultanın Gerdanlığı* isimli polisiye romanı incelenmiştir. İncelemelerde notlar alınmış ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmada incelenen polisiye roman, betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Betimsel analizde elde edilen veriler daha önceden araştırma sorusu veya alt sorularından yola çıkılarak belirlenmiş temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları

¹⁴ Ali Yıldırım, “Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi”, s. 10. (Çevrimiçi) file:///C:/Users/ACER/Downloads/5326-34290-1-PB.pdf, 18 Nisan 2017.

¹⁵ Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Seçkin Yay., 2021, s.189-190.

düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler önce sistematik ve açık bir biçimde düzenlenir yani betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve ileriye yönelik tahminlerde bulunulması da araştırmacının yapacağı yorumların boyutları arasında yer alabilir¹⁶.

Bu doğrultuda çalışmanın betimsel analiz aşamaları aşağıdaki maddeler dahilinde yapılmış, betimlemeler (sınıflandırmalar), analizler ve yorumlar yapılarak sonuçlara ulaşılmıştır. Belirlenen maddeler ise şöyledir:

- i. *Valde Sultanın Gerdanlığı* isimli polisiye romanın incelenmesi,
- ii. Polisiye kurgunun aşağıdaki beş başlık altında temalandırılması ve bu temalar dahilinde analizlerin ve yorumların yapılması;

Suçun Mahiyeti

Cinayeti Çözmekle Görevli Kişilerin Tanıtılması

İpucu ve Delillerin Değerlendirilmesi

Şüphelilerin Sorgulanması

Gerçeğin Ortaya Çıkması

- iii. Çalışmanın polisiye kurgunun özellikleri bağlamında yorumlanması.

BULGULAR

Romanda polisiyeye ait kurgusal özellikler bağlamında yapılan incelemeyle tespit edilen bulgular sırasıyla;

- Suçun Mahiyeti (1. tema),
- Cinayeti Çözmekle Görevli Kişilerin Tanıtılması (2. tema)

¹⁶ Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, **a.g.e.**, s. 244.

- İpucu ve Delillerin Değerlendirilmesi (3. tema)
- Şüphelilerin Sorgulanması (4. tema)
- Gerçeğin Ortaya Çıkması (5. tema)

başlıkları dahilinde ele alınarak romanın kurgusal özellikleri betimlenmeye çalışılmıştır.

1. tema: Suçun Mahiyeti

Polisiye roman en başta genellikle bir suçla/suç hikâyesiyle başlar. Suç veya olay çoktan gerçekleşmiştir ve ilk anda gerilim de oluşturulmuştur. Suç veya olay, burada kafaları karıştıran bir sorun hâlinindedir ve gizem taşır. Olay örgüsü ve yapı da suç kurgusu üzerine inşa edilir. Suç, suça sebep olan nedenler ve sonuçlar üzerinde durulur.

Suç genellikle cinayettir, daha doğrusu gizem taşıyan bir cinayettir. Suçu işleyen kişinin kimliği, gizemi ve merakı sağlamak adına olay örgüsü boyunca diğer karakterler içinde gizli tutulur.

Valde Sultanın Gerdanlığı da en başta bir suçla ve gerilimle başlar. Ana konu, bir suç ve suçun araştırılması üzerinde merkezlenmiştir. “İntihar mı, Cinayet mi?” başlıklı birinci bölümde eski mabeyincilerden¹⁷ Selânikli Hüsnü Bey’in intihar haberi, İstanbul matbûatında büyük bir gürültü koparır. Tahkikatlar neticesinde olayın bir intihar veya cinayet olduğu noktasında şüpheler vardır. Çünkü ihtiyar mabeyinci kütüphanesinde sağ şakağı bir kurşunla delinmiş olarak bulunmuştur. Yanında da ölümünün sebeplerini anlatan kısa bir mektup vardır. Olayı bildiren gazete yazılarında olayla ilgili müphem ancak kuvvetli şüphelerin izleri bulunur ve bu şüpheler mantıklı birkaç esasa dayanır. En kuvvetli esaslardan birini “gerdanlık” bahsi oluşturur¹⁸.

İntihar eden Hüsnü Bey, hayatta olduğu müddet içinde Sandalbedestanı’nda satılacak olan tarihî kıymete sahip bazı eşyalarla yakından ilgilidir. Bu eşyalar, Kevser Hanım isimli zengin bir hanımın Boğaziçi’ndeki yalısının eşyalarıdır ve kendisine babası Abdülmuttalib Bey’den kalmıştır. Yıldız yağmasına adı karışan ve bütün İstanbul tarafından tanınan Abdülmuttalib Bey aynı zamanda

¹⁷ Pâdişah irâdesini gereken yerlere iletmek, resmî veya özel işleri olanlarla konuşup isteklerini pâdişâha arz etmek ve pâdişâhın dışarı ile ilişkilerini sağlamakla görevli saray memuru. (Çevrimiçi) “Kubbealtı Lugatı” <https://lugatim.com/s/M%C3%82BEY%C4%B0N%E2%80%93M%C3%82BEYN>.

¹⁸ Cevat Fehmi Başkut, *Valde Sultanın Gerdanlığı*, İstanbul: Harman Yayınevi, 1954, s. 7-8.

Hüsnü Bey'in kayınpederidir. Hüsnü Bey'in karısı, Abdülmuttalib Bey'in kızlarından biri olan ve yalısının eşyalarını satan Kevser Hanım'ın kardeşi Nâzan'dır¹⁹ (s. 8).

Halk arasındaki söylentiye göre Abdülmuttalib Bey, Yıldız yağmasında bir gerdanlığı ele geçirir. Gerdanlık da Abdülmuttalib Bey'in vefatından sonra ortaya çıkmaz. Bu tarihî mücevherin, Erenköyü'ndeki bir köşkte veya Boğaziçi'ndeki bir yalıda mı olduğu noktasında sorular vardır. Boğaziçi'ndeki yalının eşyaları ilk defa müzayedeye konunca olay çok ilgi çeker. Ancak müzayede tam neticelenecekken Bedestan²⁰ Müdürlüğünün sebebi anlaşılmayan emri ertelenir. Burada dikkat çeken nokta, müzayedenin ertelendiği tarih, intihar hadisesini takip edecek olan günden bir gün sonrası yani Hüsnü Bey'in satışın yapılacağı günden iki gün evvel kütüphanesinde ölü bulunduğu tarihtir. Hâl böyle iken ölüme intihar denmesi halk ve gazeteciler arasında şüphe uyandırır²¹. Burada ister cinayet olsun ister intihar, gerçekte bir suç eyleminin olması önemlidir. Ayrıca olaylar yukarıda belirtildiği üzere romanın adının bir parçası olan “gerdanlık” etrafında gelişir, ilerler ve bu da hâliyle hem merakı hem gizemi hem de gerilimi meydana getirir.

Romanda çeşitli suçların işlenmesine neden olan gerdanlığın tarihî bir kıymeti vardır. Söz konusu gerdanlık, İngiltere Kraliçesi Viktorya tarafından Abdülmecid'in annesi Bezmiâlem Valde Sultan'a verilir. Valde Sultan'dan oğlu Abdülmecid'e, ondan da Abdülhamid'e kalan bu gerdanlık, Yıldız yağması günü sır olur. Hareket Ordusu'na karışan çapulculardan biri tarafından çalındığı, ondan da para mukabilinde Abdülmuttalib Bey'e geçtiği rivayet edilir²². Tabii gerdanlığın mevcut olduğu da müphemdir. Roman anlatısı boyunca da okurda, gerdanlığın gerçekte var olup olmadığıyla ilgili bir merak oluşturulmaya çalışılır.

Gazeteler, intihar hadisesi üzerine ihtilâfa düşerler. Bazısı Hüsnü Bey'in intihar etmiş olabileceğine pek az ihtimal verirler. Bazısı tarafından da Valde Sultan'ın Gerdanlığı intihar değil de cinayet sebebi olarak gösterilir. Dolayısıyla bu noktada yazar tarafından hem romanın akışını sağlamak hem de okurun merakını çekmek amacıyla “Hüsnü Bey katledilmiş ise katil kimdi?”²³ şeklinde suça/probleme yol açan asıl soru sorulur. Ayrıca bu soru, polisiye roman türlerinden biri olan Geleneksel “Katil Kim (Whodunit)” Roman türüne vurgu yapması bakımından önemlidir. Bu

¹⁹ a.g.e. s. 8.

²⁰ Bedesten-Bedestan: İçinde kıymetli eşyâ, antika, mücevher vb. şeyler satılan, üstü kapalı çarşı. (Çevrimiçi) <https://lugatim.com/s/BEDESTEN%E2%80%93BEDESTAN>.

²¹ a.g.e. s. 8-9.

²² a.g.e. s. 13.

²³ a.g.e. s. 12.

türdeki polisiye romanlarda okur, bulmaca çözer gibi dedektifin elde ettiği ipuçlarıyla katilin kim olduğunu bulmaya çalışmaktadır²⁴.

Romanda cinayet/suç işlendikten hemen sonra diğer suçlar da işlenir ki bu durum, ilk suçun çözümünü hem karmaşık hâle getirmekte hem de suçu çözümlemek isteyen kişilerin zihinlerini bulandırmaktadır. Bu hâl polisiye romanlarda genellikle görülür. Mesela ikinci bir suçta siyahlı bir kadın, “Mavi Gözlüklü Bir Adam” tarafından bıçakla yaralanır. Siyahlı kadın/bıçakla yaralanan kadın, dedektif Rıdvan Sadullah’ın apartmanında evinin kapısının önünde bıçaklanıp yarı baygın bir hâlde kendisini bıçaklayanı, “Mavi Gözlüklü Adam” şeklinde ifade eder ve böylece dedektife, cinayeti işleyen kişinin kimliğiyle ilgili olarak bir ipucu sunmuş olur. Hatta gazetelerde Erenköy hadisesinde “Mavi Gözlüklü Adam” bahsinin geçmesi de önemli bir ipucu olduğundan gözlük camının rengi ile iki hadise arasında yakınlık kurulmaya çalışılır²⁵. Bıçaklanan kadın, Nâzân’ın ablası Kevser Hanım’dır. Hastaneye yatırılan Kevser Hanım, bir müddet sonra hastaneden kaçır ancak Büyükkada’da bir otelde öldürülür. Sonrasında cesedi morgtan alınır. Arkasından Erenköy’deki hizmetçi hanımlardan biri öldürülür. Genellikle öldürülen bu kişiler masum/kurban kişilerdir ve suçu işleyen kişinin/katilin çıkarları doğrultusunda veya intikam hislerine göre ortadan kaldırılırlar.

Görüldüğü üzere romanda en başta suç işlenmesinin ardından diğer suçlar işlenerek gerçeğe ulaşma noktasında durumlar daha karmaşık hâle gelmektedir. Tabii bir taraftan bu şekilde hem gizem, merak ve gerilim artırılmaya hem de bu şekilde okurun ilgisi canlı tutulmaya çalışılmaktadır. Çünkü gizem, merak ve gerilim, polisiye romanda bulunması gereken en temel özelliklerdendir.

Romanın ilk açılış kısmında suçun işlenmesi, suçun gerçekte cinayet veya intihar olup olmadığının araştırılması, ilk suçtan sonra diğer suçların işlenmesi ve tüm bunların neden yapıldığı, daha önemlisi “Kim tarafından?” yapıldığı sorusu sorulmakta ve dolayısıyla problem ortaya koyulmaktadır.

²⁴ Seval Şahin, **Cinai Meseleler Osmanlı-Türk Polis Edebiyatında Biçim ve İdeoloji (1884-1928)**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2017, s. 22-23. Emrah Bağısız, a.g.e., s. 2.

²⁵ a.g.e. s. 10-12.

2. tema: Cinayeti Çözmekle Görevli Kişilerin Tanıtılması

Romanda suçun işlenmesinden sonra veya suç hikâyesinden sonra başka bir hikâyeye soruşturma hikâyesine geçilir, dekor değişir ve bu dekor içerisinde farklı karakterler görülür ve bize bulundukları ortam içinde mevcut durumlarıyla yansıtılır. Mesela romanda ilk başta suçun işlenmesinden sonra romanın ana karakterleri verilir. Bu ana karakterler, Rıdvan Sadullah ile arkadaşı/ortağı (yazar) Cevat Fehmi'dir. Diğer karakterler, yardımcı karakterlerdir.

Rıdvan Sadullah (Dedektif) ve Cevat Fehmi (ortak)

Polisiye romanlarda dedektif, önemli bir karakterdir. *Valde Sultanın Gerdanlığı* romanında dedektif Rıdvan Sadullah'tır ve hikâyenin merkezindedir. Cevat Fehmi ise Rıdvan Sadullah'la birlikte aynı yerde yaşamaktadır, onun ortağıdır ve ona bilgi akışı sağlamaktadır. Ayrıca romandaki olaylar, Cevat Fehmi'nin ağzından anlatılmaktadır.

Eserde çoğu zaman dedektifin ve onun yardımcısının varlığını görmekteyiz. Her ikisi suçun/cinayetin soruşturulmasında, şüphelilerin tespit edilmesinde, suçlunun ortaya çıkarılmasında ve olayların çözümlenmesinde birlikte hareket etmektedir.

Yazar, en başta romandaki asıl kahramanları Maçka'daki apartmanlarında sabah kahvaltılarını bitirmiş, Cevat Fehmi'nin arkadaşına, gazetelerin "Erenköy Hadisesi" için verdikleri açıklamaları okurken Rıdvan Sadullah'ı da o esnada arkadaşını dinler gibi görünmeyip köpeği Arslan'la meşgulken verir. Arkasından Polis Müdüriyetinden kendilerine telefon edilir ve Başkomiser Osman, olay mahalline gitmeden önce Rıdvan Sadullah ile görüşmek istediğini belirtir²⁶. Burada suç tasvirinden/suçun işlenmesinden sonra dedektifin, suçu/cinayeti araştırmak için çağrıldığını görmekteyiz. Diğer tüm polisiye romanlarda olduğu gibi burada önce bir suç işlenmekte arkasından olayın çözümü için bir soruşturan kişi yani dedektif çağrılmaktadır.

Erenköyü'ndeki köşte Hüsnü Bey'in intihar ettiği haberi verilir. Rıdvan Sadullah da polis güçlerinin kendisinden yardım istemesi üzerine araştırma yapmak için olay mahalline gider²⁷. Öncelikle işlenen suçun intihar mı yoksa cinayet mi olduğunu anlamak için etrafını gözlemler ve ipuçları elde etmeye çalışır. Olay mahallinde ilk anda elde ettiği ipuçları dahilinde olayın pek de

²⁶ a.g.e. s. 9.

²⁷ a.g.e. s. 16.

intihar olmadığını, cinayet olduğunu düşünür ve bu düşüncesini çevresindekilerle paylaşır²⁸. Burada dedektifin misyonu gereği ilk suçta kendisince çözmesi gerektiğini düşündüğü bir gizem/muamma bulunmaktadır, bunu da analitik zekâsının yardımıyla ve elde ettiği ipuçlarıyla çözümlemeye çalışmaktadır.

Hikâyede birinci suçun ardından ikinci ve üçüncü suç da işlenir. Bütün bu olan bitenlerin içinde Rıdvan Sadullah'ı tam anlamıyla dedektif olarak hikâyenin merkezinde görürüz. Her olayda, suçta ve soruşturmada Sadullah; polise yardım eden, detaylar üzerinde duran, akıl yürüten ve mantıksal çıkarımlar yapan zeki bir dedektif olarak vardır. Rıdvan Sadullah, suçun soruşturulmasında entelektüel bir katılım sağlayarak gözlemle, sezgiyle ve akılla gerçeğe ulaşmaya çalışır. Suç mahallinde ilk ipuçlarını elde eden, bilgi toplayan, gerektiğinde sorgulamalar yapan, suçun ardında yatan sebebi bulmaya çalışan, soruşturma ve sorgulamalar eşliğinde suçluyu tuzağa düşürmeye çalışan başarılı bir dedektif olarak gösterilir. Bütün bu yönleriyle Rıdvan Sadullah hikâyede ana karakterdir, bu yönüyle önemlidir çünkü detektif hikâyelerinde ana karakter genellikle dedektifin kendisidir ve dedektif, üstün bir zekâyâ sahiptir.

Cevat Fehmi'yi ise en başta belirttiğimiz üzere Erenköyü Hadisesi'ni Rıdvan Sadullah'a haber verirken görürüz. Kendisi Rıdvan Sadullah'ın yakın bir arkadaşısıdır ve ona karşı oldukça sadıktır. Genellikle her ortamda ve suçta;

- Hüsni Bey'in köşkündeki hadise²⁹,
- köşktekilerin sorgulanması³⁰,
- Kevser Hanım'ın kendi oturdukları apartmanda kapılarının önünde bıçaklanması³¹,
- Kristal Palas Oteli'ndeki cinayet hadisesi³²
- Kristal Palas Oteli'ndeki cinayet hadisesi üzerine otelde yapılan soruşturma³³,
- Beyaz Köşk'teki gizli geçidin keşfedilmesi³⁴,

²⁸ a.g.e. s. 18-22.

²⁹ a.g.e. s. 7.

³⁰ a.g.e. s. 18-32.

³¹ a.g.e. s. 10.

³² a.g.e. s. 43.

³³ a.g.e. s. 51-58.

³⁴ a.g.e. s. 60-61.

- Halayık Gültür'in, Erenköyü'ndeki köşkte öldürülmesi³⁵,
- Letafet Kalfa'nın sorgulanması³⁶,
- Ölen Kevser Hanım'ın cesedinin morgtan çalınması (morgtaki hırsızlık)³⁷
- Rıdvan Sadullah'la Avukat Mecdi'nin (Mavi Gözlüklü Adam) yazıhanesine gitmesi, avukatı Abdülmuttalib Bey'in mirası hakkında ve gerdanlık hakkında sorgulamaları³⁸,
- Katilin tespit edilmesi³⁹,

beraber hareket ederler. Ayrıca Cevat Fehmi her zaman Rıdvan Sadullah'ın sözünü dinler. Birbirlerine bilgi akışı sağlarlar ve bu sayede birbirlerinin yükünü hafifletirler. İkisi birlikte suçların/cinayetlerin soruşturmasını gerçekleştirir. Cevat Fehmi, arkadaşının zekâsından etkilenir, düşüncelerine hak verir ve ona hayranlık duyar. En önemlisi de hikâye onun ağzından nakledilir ki genellikle detektif hikâyelerinde dedektifin en yakın arkadaşı, hikâyenin anlatıcısı olarak hareket etmektedir.

Başkomiser Osman (polis gücü)

Rıdvan Sadullah ve ortağı Cevat Fehmi, sabah kahvaltılarını etmiş Cevat Fehmi, gazetelerin Erenköyü hadisesi için verdikleri tafsîlâtı okuduğu, Rıdvan Sadullah'ı ise köpeği Arslan'la meşgul olduğu bir zamanda Polis Müdüriyetinden telefon edilir. Cinayet masasından Başkomiser Osman'ın sesi duyulur telefonda⁴⁰. Bu aşamada suçu çözmekle görevli üçüncü bir kişinin varlığını görürüz.

Suçun öğrenilmesi üzerine Polis Müdüriyeti (polis gücü) harekete geçer ve cinayet masası Başkomiseri Osman, cinayetin tahkikatını yapmak için görevlendirilir. O da “Erenköy Hadisesi'nin” tahkikatında kendisine yardımcı olması için Rıdvan Sadullah'la iletişime geçer⁴¹. Bu kısımda Başkomiser Osman'ın, Rıdvan Sadullah'ın yakın bir arkadaşı olduğunu ve ona daima “Hocam” diye hitap ettiğini öğreniriz⁴². Ancak bazı durumlarda Rıdvan Sadullah'a karşı tutumu

³⁵ a.g.e. s. 96-97.

³⁶ a.g.e. s. 104-106.

³⁷ a.g.e. s. 111.

³⁸ a.g.e. s. 132-135.

³⁹ a.g.e. s. 149.

⁴⁰ a.g.e. s. 9.

⁴¹ a.g.e. s. 9-10.

⁴² a.g.e. s. 14.

ve düşüncesi değişir. Kafasında Rıdvan Sadullah'a olan itimadı ile kendi görüş ve muhakemesi mücadele eder yani tam anlamıyla ona güvenemez. Acele hüküm verir ve Rıdvan Sadullah da kendisine ne kadar acele karar verilirse o kadar zararlı çıkacaklarını söyleyerek onu daha itidalli olmaya davet eder⁴³. Mesela Mühendis İhsan, Hüsnü Bey'in katilinin kendisi olduğunu söyleyerek Polis Müdüriyetine teslim olur. Bu haberin doğru olup olmadığını araştırmayan Başkomiser Osman, habere çok sevinir ve müjde verir gibi Rıdvan Sadullah'a ve arkadaşlarına haber verir⁴⁴. Bu örnek üzerinden hareket edildiğinde polisiye anlatılarda genellikle polis gücünün yetersiz ve güçsüz gösterildiğini hatta zaman zaman onların davranışlarıyla, düşünceleriyle alay edildiğini ve komik duruma düşürüldüğünü görmekteyiz. Ancak her ne olursa olsun polis gücü, davayı çözmek ve adaleti sağlamak adına dedektife güvenmektedir. Ki bu anlatıda zaman zaman polis gücü, dedektifin düşüncelerine ve tespitlerine şüpheyle bakmaktadır. Ancak dedektifin, katilin kimliğine götüren ipuçlarını elde edip doğru çıkarımlar yaptığını tespit edince dedektife olan güvenleri ve hayranlıkları artmaktadır.

Müddeiumumi Muavini/Savcı yardımcısı

Romanda tanıtılan kişilerden biri de zeki ve yetenekli bir genç olarak nitelenen müddeiumumi muavindir. Müddeiumumi muavini ilk olarak Erenköyü'ndeki tahkikatta görmekteyiz⁴⁵. Müddeiumumi muavini önceleri Malik Paşa'nın katlinde adli tahkikatı idare eder bu nedenle Rıdvan Sadullah'ı tanır. Müddeiumumi muavini, Erenköyü Hadisesi'nin tahkikatını diğer polis güçleriyle birlikte yapar. O da Rıdvan Sadullah gibi köşkte (suç mahalli) incelemeler yapar. Ancak gazete haberlerinden ve de az bir delilden yola çıkarak hadisenin bir cinayet değil intihar hadisesi olduğunu belirtir. Rıdvan Sadullah'ın da hadisenin bir intihar hadisesi değil de cinayet olabileceği noktasındaki görüşlerine karşı çıkar. Ayrıca delillerin ne kadar doğru ne kadar yanlış olabileceğine bakmadan Hüsnü Bey'in katilinin İhsan Bey'in olduğuna inanır. Olayları değerlendirme noktasında ve de acele hükümler vermesi nedeniyle Rıdvan Sadullah tarafından eleştirilir⁴⁶. Zaten o, Rıdvan Sadullah'a göre hızlı düşünüp yanlış hükümler veren, meseleleri tek taraflı olarak ele alan ve yanlış ısrarlarda bulunan son derece sabırsız biridir. Ancak bazen Rıdvan Sadullah gibi istikrarlı davranışlar da sergiler. Mesela İhsan Bey'in cinayet hadisesinden sonra körü körüne bir

⁴³ a.g.e. s. 38, s. 74.

⁴⁴ a.g.e. s. 75.

⁴⁵ a.g.e. s. 17.

⁴⁶ a.g.e. s. 38.

şekilde tutuklanmasına karşı çıkar, eğer onun hakkında şüpheler kuvvetlenirse o vakit tutuklanması gerektiğini söyler⁴⁷. Bütün bunlara bakıldığında polis güçlerinin dedektife göre daha acemi bir şekilde hareket ettikleri, yanlış düşünüp yanlış adımlar attıkları, olayları değerlendirmede ve çözümlemede daha yetersiz kaldıkları görülmektedir. Her ne kadar gerek Başkomiser Osman gerekse Müddeiumumi muavini, arkadaşları Rıdvan Sadullah'a göre daha sabırsız davranıp acele hüküm verseler bile her koşulda Rıdvan Sadullah'ın kendilerine hakiki katili teslim etmesi noktasında güvendiklerini belirtirler. Katilin yakalanmasında da birlikte hareket ederler ve adaleti sağlarlar.

3. tema: İpuçu ve Delillerin Değerlendirilmesi

Polisiye romanlarda ipuçlarının; suçun, muammanın/gizemin çözümlenmesinde ve suçlunun kimliğinin tespitinde işlevi büyüktür. İpuçları, geçmiş ve şimdiki zaman arasında bağlantı sağlarlar bu nedenle dedektif kurgunun temel bir ögesidir.

Polisiye kurguda ipuçları birer yön okları gibidir. Dedektif, topladığı ipuçlarına göre hareket eder. İpuçları dahilinde yorumlar yapar ve sonuca ulaşır. Tabii burada toplanan ipuçlarının gerçek mi veya yanıltıcı mı olduğu önemlidir. Çünkü bazı ipuçları bazen dedektifi şüpheye düşürüp yanlış sevk ederek yanıltıcı özellik gösterebilirken bazen de dedektifin güçlü zekâsıyla onu doğruya götürüp çözüme ulaştırabilir.

Polisiye kurgularda ipuçları farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Kan izleri, duyulan diyaloglar, karakterlerin konuşma tarzları ve davranış biçimleri, sayılar ve de yazılar gibi çeşitli öğeler, dedektif kurguda ipuçları olabilmektedir.

Valde Sultanın Gerdanlığı'nda Hüsnü Bey'in intihar etmesi olayı etrafta büyük bir yankı uyandırır. Gazeteler aracılığıyla olayın intihar olduğu haberi verilir. Bunun üzerine Cevat Fehmi, arkadaşı Rıdvan Sadullah ve başkomiser, olayı araştırmak için Erenköyü'ne Hüsnü Bey'in Köşkü'ne giderler. Köşte kurban Hüsnü Bey'den başka zevcesi Nazan Hanım, iki Çerkez halayık, bir arabacı, bir bahçıvan, bir aşçı ve misafir olarak belirtilen Nazan Hanım'ın yeğeni genç mühendis

⁴⁷ a.g.e. s. 129.

İhsan Bey bulunmaktadır. Diğerleri köşkte tahkikat yapan savcı yardımcısı, biri sivil, diğeri resmî kıyafetli iki zabıta memurudur. Soruşturmayı büyük ölçüde Rıdvan Sadullah yürütür çünkü kendisi en göze görünmeyen ve en büyük hakikatleri meydana çıkaran güçlü bir dedektiftir. Rıdvan Sadullah soruşturmayı yaptığı zaman Erenköy Hadisesi'ne kuşku ile bakar çünkü ona göre intihar hadiseleri, ihtiyarlar arasında ender görülen hadiselerden biridir. Dolayısıyla bu noktada Rıdvan Sadullah, ilk etapta hadisenin bir intihar mı yoksa bir cinayet mi olduğu yönünde ipuçları elde etmeye çalışır. Bu ipuçlarından bazıları şu şekilde maddelendirebiliriz:

- Kurban Hüsnü Bey'in mektubunun okunması. Rıdvan Sadullah'ın, mektuba dikkatle bakması ve onun dikkatini çeken ilk şeyin de mektubun çok muntazam bir şekilde yazılmış olmasıdır. Bu da cinayeti çözmede elde edilen ilk ipucudur⁴⁸.
- Sorgulanan Letafet kalfanın, Hüsnü Bey'in intihar etmediğini düşünmesi⁴⁹,
- Hüsnü Bey'i öldüren tabancanın Hüsnü Bey'in tabancasının olmadığı çünkü köşkteki hizmetçilerin, tabancayı ilk defa gördüklerini belirtmeleri⁵⁰,
- 7, 8 numara gözlük kullanan Hüsnü Bey'in gözlük kullanmadan bir tek satır bile yazmasının mümkün olamaması⁵¹, dolayısıyla mektubun başkası tarafından yazıldığı düşünülmesi,
- Hüsnü Bey'in gözlüğünün çatlak olduğunun görülmesi. Bunun da kendisinin kanepenin üzerinde iken hücumu uğradığının, katil ile aralarında mücadele olduğunun ve bu mücadele esnasında burnundaki gözlüğün düşüp kırıldığı zannedilmesi. Mücadele neticesinde Hüsnü Bey'in şakağına dayanan tabancayla öldüğünün ve ölümünden sonra intihar süsü verilmek maksadıyla yazıhanesinin başına nakledildiğinin düşünülmesi⁵²,
- Yerdeki kan lekelerinin silinmesi⁵³,
- Ölümüne sebep olan tabancanın Hüsnü Bey'in kendi tabancası olmaması⁵⁴,

⁴⁸ a.g.e. s. 18.

⁴⁹ a.g.e. s. 24.

⁵⁰ a.g.e. s. 29.

⁵¹ a.g.e. s. 33.

⁵² a.g.e. s. 34.

⁵³ a.g.e. s. 36.

⁵⁴ a.g.e. s. 36.

- Sorgulama esnasında gönderilen mektupta Hüsnü Bey'in katledildiğinin ve kullanılan tabancanın, Mühendis İhsan Bey'e ait olduğunun yazılması.

Bütün bu ipuçları, Rıdvan Sadullah'ı olayın kuvvetle muhtemel bir şekilde cinayet olduğuna inandırır. Sorgulamayı yapan diğer polis güçlerinin, Rıdvan Sadullah'ı düşüncelerinden ve tespitlerinden dolayı onun bu mevzuda haklı olabileceğini düşünmelerini sağlar.

Yine romanda önemli bir mevzu gerdanlıktır. Gerçekte böyle bir gerdanlığın var olup olmadığı noktasında ipuçları elde edilmeye çalışılır. Bu ipuçlarını şöyle maddeleyebiliriz:

- Kristal Palas Oteli'ne Mavi Gözlüklü Adam'ın, Abdullmuttalib Bey'in kızları olan Kevser Hanım'la Nazan Hanım'ın gitmeleri. Rıdvan Sadullah tarafından görüşülecek meselenin Valde Sultan'ın Gerdanlığı olduğunun, Abdülmuttalib Bey'in varisleriyle Mavi Gözlüklü Adam'ın, gerdanlığı arayıp ele geçirmek istediklerinin düşünülmesi⁵⁵,
- Erenköy'ndeki köşkte Mavi Gözlüklü Adam'ın yaşadığı gizli bir odanın bulunması, odada Abdülmuttalib Bey'e ait Valde Sultan'ın Gerdanlığı'ndan bahseden bir kitabın bulunması, kitabın, gerdanlığın nerede olduğundan bahsetmesi⁵⁶,
- Kitabın iç kapağına kırmızı mürekkeple yazılmış rakamların, şifreli yazıların, 13 rakamının olması⁵⁷,
- Rakamların okunması, kelimelere ulaşılması, kelimelerden bir cümlemin ortaya çıkması (metinsel ipuçlarının varlığı)⁵⁸,
- Rıdvan Sadullah'ın çözdüğü cümleden hesap yaparak gerdanlığın, Abdülmuttalib Bey'in mezarında olacağına ilişkin neticeye ulaşması⁵⁹.

Valde Sultanın Gerdanlığı romanı, polisiye romanın ilk alt türlerinden biri olan "Kim Yaptı?" türünde olduğu için burada dedektif ve ortağı tarafından suçun failini ortaya çıkarabilecek ipuçları elde edilmeye çalışılır. Romanda dedektifi ve ortağını, suçluyu bulmaya ve olayın nedenini

⁵⁵ a.g.e. s. 67-68.

⁵⁶ a.g.e. s. 108.

⁵⁷ a.g.e. s. 109.

⁵⁸ a.g.e. s. 110.

⁵⁹ a.g.e. s. 115.

öğrenmeye yönelten birçok ipucu bulunmaktadır. Birçok karmaşık olaylar zincirinin sonrasında hem Rıdvan Sadullah'ın ve ortağının elde ettiği ipuçları hem de Sadullah'ın güçlü zekâsı sayesinde gizem çözülür, suçlu tespit edilir neticede adalet sağlanmış olur.

4. tema: Şüphelilerin Sorgulanması

Polisiye romanlarda genellikle suçun işlenmesinden sonra sorgulamalar başlar. Sorgulamalar, doğrulara ulaşmak amacıyla yapılır. Genellikle de profesyonel bir dedektif tarafından veya polis güçleri tarafından gerçekleştirilir. Ancak ağırlıklı olarak dedektif tarafından yapılır. “Kim?, Nasıl?, Ne zaman?, Nerede?, Ne Yaptı, Niçin Yaptı? gibi çeşitli sorular sorularak cevaplar elde edilmeye çalışılır. Bu tür soruların sorulması; olaylar arasında bağlantı kurulması, neden-sonuç ilişkisinin kurulması, tutarlılıkların ve çelişkilerin öğrenilmesi ve cevapların elde edilmesi bakımından önemlidir.

Valde Sultanın Gerdanlığı romanında da Erenköyün'deki köşkte Hüsnü Bey'in intiharından sonra tahkikat yapılması için polis güçleri tarafından tecrübeli bulunan Rıdvan Sadullah'tan yardım talep edilir. Rıdvan Sadullah, ortağı Cevat Fehmi, Başkomiser Osman ve Müddeiumumi muavini, suç mahalli olan köşke giderler ve evdekilerin ifadelerini alırlar. İlk olarak köşkün hizmetçisi olan Halayık Gülter soruşturma geçirir. Arkasından köşkte hizmet eden bahçıvan, arabacı ve aşçı dinlenir. Ancak sorgulanan bu kişiler, köşkün bahçesindeki bir binada oturduklarından hiçbir şey duymadıklarını ve görmediklerini belirtirler. Sonrasında ikinci Halayık olan Letafet Kadın dinlenir. Letafet Kadın'ın, Hüsnü Bey'in intihar etmediğini söylemesi hadisenin intihar mı yoksa cinayet mi olduğu noktasında şüphelere yol açar⁶⁰. Letafet Kalfa'nın arkasından Genç Mühendis İhsan Bey sorgulanır. Hadise gecesi uyuyamadığını ancak tam uykuya dalarken aşağıdan bir erkek sesinin kendi ismini söyleyerek seslendiğini, bunun üzerine merak edip aşağıya indiğini ve bahçede hiçbir şey görmediğini belirtir⁶¹. Mühendis İhsan'dan sonra Hüsnü Bey'in eşi Nâzan Hanım, Rıdvan Sadullah ve Başkomiser Osman tarafından sorgulanır. Kendisine Hüsnü Bey'le ne kadar zamandan beri evli olduğu, Hüsnü Bey'in karakteri, düşmanlarının olup olmadığı, hadise gecesi yemekte neler konuşulduğu, yemekten sonra ne olduğu, eşinin kütüphanesine uğrayıp uğramadığı, eşinin intihar edip etmediği, eşinin tabancası, kardeşi Kevser Hanım'ın Boğaziçi'deki yalıda bulunan eşyalarını niçin satmak istediği, eşinin

⁶⁰ a.g.e. s. 19-24.

⁶¹ a.g.e. s. 24-26.

gözlük numarasının kaç olduğu, pederi Abdülmuttalib Bey'in sahip olduğu tarihî bir gerdanlıktan bahsedilip edilmediği yolunda çeşitli sorular sorulur⁶². Diğer sorgulamalar da Kristal Palas Otelindeki cinayet hadisesi üzerine yapılır. Otelin 13 numaralı odasında kan içinde yatan siyahlı bir kadın cesedinin (Nâzan Hanım'ın kardeşi Kevser Hanım'ın cesedi) bulunur⁶³. Bu hadise üzerine kâtiple hizmetçi kadın ilk olarak sorgulanır. Kendilerine siyahlı kadının bu odaya nereden geldiği ve onunla gelen diğerlerinin neden çıkıp savuştukları sorulur⁶⁴. Arkasından Hizmetçi kadın sorgulanır. Kendisine kadınla erkek gelmeden evvel 13 numaralı odada bir gürültü olup olmadığı sorulur⁶⁵. Sonrasında otelin müdürü sorgulanır. Otel binasının kendilerine ait olup olmadığı sorulur⁶⁶. Bütün bu olaylardan sonra üçüncü bir cinayet işlenir. Erenköyü'ndeki köşkte Rıdvan Sadullah ve diğer polis güçleri bir arada bulunduğu sırada Halayık Gülter bıçaklanarak öldürülür⁶⁷. Cinayetten sonra Letafet Kalfa, köşkteki gizli oda ve o odada yatıp kalkan adamın kim olduğu hakkında sorgulanır. Bütün bu sorgulamalardan sonra cinayetleri işleyen katilin, Mavi Gözlüklü Adam'ın evle yakın bir alâkasının olduğuna ve evde onu birisinin himaye edip yardım ettiğine inanılır⁶⁸. Ancak Letafet Kalfa, bu soruya kendisinin haberi olmadığıyla ilgili şüphe uyandırıcı bir şekilde cevap verir çünkü suç ortağının kalfa olduğu düşünülür. Daha sonra da Rıdvan Sadullah'la Cevat Fehmi, üçüncü kat kiracıları olan Avukat Mecdi Âli Bey'in yazıhanesine giderler. Kendisine Letafet Kalfa'ya, Abdülmuttalib Bey tarafından para bırakılıp bırakılmadığını sormak için gidilir. Çünkü kendisi Abdülmuttalib Bey ailesinin miras işleriyle ilgilenen bir vekildir. Ona Abdülmuttalib Bey'in vasiyetnamesinin bütün hükümlerinin aile halkı tarafından bilinip bilinmediği, vasiyetnamede Letafet Kalfa hakkında ne gibi kayıtların bulunduğu sorulur. Kendisi de Letafet Kalfa'nın varislerden biri olduğunu ve aylık, Kalfa için bağışlanan gelirin miktarını belirtir. Avukat Mecdi Âli Bey'in Rıdvan Sadullah'ın sorularına sinirli bir şekilde cevap vermesi en baştan Rıdvan Sadullah'ın dikkatini çeker. Arkasından kendisine Valide Sultan'ın Gerdanlığı hakkında düşüncesi sorulur. Kendisi de bunun tatlı bir hikâye olduğunu ve böyle şeylere inanmadığını söyler. Hatta Avukat Mecdi, Rıdvan Sadullah'a, Mavi Gözlüklü Adam'ın hüviyetinin tespit edilip edilmediği ve morgtaki hırsızlık olayıyla ilgili alaylı şekilde sorular sorar⁶⁹. Bu

⁶² a.g.e. s. 27-31.

⁶³ a.g.e. s. 43-50.

⁶⁴ a.g.e. s. 51.

⁶⁵ a.g.e. s. 53.

⁶⁶ a.g.e. s. 54.

⁶⁷ a.g.e. s. 97.

⁶⁸ a.g.e. s. 104-105.

⁶⁹ a.g.e. s. 132-136.

sorgulamadan sonra şüpheleri artan Rıdvan Sadullah, Haseki Hastanesi'ne gidip hastane kayıtlarından vaktiyle Letafet Kalfa'nın niçin yattığını öğrenmek ister⁷⁰.

Bütün bu örneklerden görüleceği üzere *Valde Sultanın Gerdanlığı*'nda da diğer polisiye romanlarda olduğu gibi suçun işlenmesinin ardından dedektiften yardım talep edilmektedir. Dedektifin olay mahallini gözlemlemesi, elde ettiği ipuçları sonrasında gizemi çözmek için şüpheli kişilerin ve tanıkların sorgulanması gerçekleşmektedir. İpuçları, şüphelilerin ve tanıkların sorgulanmaları gerçeğe ulaşma noktasında önem taşımaktadır.

5. tema: Gerçeğin Ortaya Çıkması

Polisiye romanlarda; öncelikle suç işlenir sonrasında suçu soruşturacak olan dedektif çağrılır. Dedektif tarafından ipuçları toplanır ve analiz edilir. Tanıklar ve şüpheliler sorgulanır. En sonunda gerçek suçlu bulunur ve suçlunun suçu işlemesindeki neden tespit edilir.

Valde Sultanın Gerdanlığı'nda suçun işlenmesinden sonra suçu soruşturacak olan dedektif Rıdvan Sadullah, polis güçleri tarafından çağrılır. Kendisi Kurban Hüsnü Bey'in cesedinin vaziyetini ve bulunduğu suç mahallini gözlemler. Hüsnü Bey'in intihar edip etmediği veya olayın bir cinayet olup olmadığı noktasında bazı şüphelere kapılır. En başta yaşlı bulduğu Hüsnü Bey'in yaşından dolayı intihar edemeyeceğini aksine Hüsnü Bey'in katledilebileceğini düşünür. Arkasından gelişen olaylara dayalı olarak edindiği ipuçları sayesinde ve yaptığı sorgulamalar neticesinde Hüsnü Bey'in intihar etmediğiyle ilgili inancı pekişir. Hatta her ne kadar İhsan Bey bizzat kendisinin, Hüsnü Bey'in katili olduğunu belirtse bile Rıdvan Sadullah, topladığı kanıtlardan katilin İhsan Bey değil de Mavi Gözlüklü Adam olduğu ile ilgili faraziyeyi kabul ederek hareket eder⁷¹.

Rıdvan Sadullah'ın, Hüsnü Bey'in katledildiği ile ilgili düşüncesi, Başkomiser Osman'ı ve Müddeiumumî Muavini'ni tereddüte düşürür. Çünkü onlar daha çok olayın intihar olduğu noktasında birleşirler. Mühendis İhsan Bey'in katil olduğunu düşünürler ancak Rıdvan Sadullah'ın mantıksal çıkarımlarını ve yorumlarını haklı bularak Hüsnü Bey'in katledildiğine inanmaya

⁷⁰ a.g.e. s. 136.

⁷¹ a.g.e. s. 39.

başlarlar⁷². Rıdvan Sadullah daha çok katilin Mühendis İhsan değil de mühendis İhsan'ı katil diye göstermek isteyen bir başka adamın olduğuna inanır⁷³.

Arkasından Kristal Palas Otelinde yine bir cinayet vakası görülür. Bu sefer öldürülen Nâzan Hanım'ın kardeşi Kevser Hanım'dır⁷⁴. Tabii burada yine Kevser Hanım'ın katilinin kim olduğu muammadır. Ancak oteldeki görgü tanıklarından olan kâtiple hizmetçi, yapılan soruşturmada otelde "Mavi Gözlüklü Bir Adam"ı gördüklerinden bahsederler⁷⁵. Bu da Mavi Gözlüklü Adam'ın katil olabileceği noktasında güçlü bir delil olur. Hatta otel görevlilerinden sonra otel müdürü de sorgulanır ve binanın kendisine ait olup olmadığı sorulur. Binanın sahibinin, binanın, Abdülmuttalib isminde bir adamın veresesine ait olduğunu söylemesi Başkomiser Osman'ı ve Rıdvan Sadullah'ı şaşırtır⁷⁶. Abdülmuttalib Bey'in veresesinin vekili umuru da Avukat Mecdi Ali Bey'dir yani Rıdvan Sadullah ve arkadaşının Maçka'daki apartmanının üçüncü katını tutan kişidir. Dolayısıyla Valde Sultan'ın Gerdanlığı faciasının aktörleri arasına yeni bir sima daha karışmış olur bu cevapla⁷⁷. Ancak esrarın bir kısmı da aydınlanmaya başlar.

Kristal Palas Otelinin 13 numaralı odasında Kevser Hanım, kardeşi Nâzan Hanım ve Mavi Gözlüklü Adam, bir toplantı yaparlar. Rıdvan Sadullah, burada görüşülecek meselenin Valde Sultan'ın Gerdanlığı olduğunu tahmin eder. Hatta Rıdvan Sadullah, Abdülmuttalib Bey'in varisleriyle Mavi Gözlüklü Adam'ın, bu gerdanlığı aradıklarını ve ele geçirmek istediklerini hatta işlenen cinayetlerden Mavi Gözlü Adam'ın aile halkına karşı duyduğu kinin sebep olduğunu düşünür⁷⁸.

Mühendis İhsan, Polis Müdüriyeti'ne giderek teslim olur. Hüsnü Bey'in ve Kevser Hanım'ın katilinin kendisi olduğunu, siyahlı kadını da aynı bıçakla öldürdüğünü itiraf eder⁷⁹. Mühendis İhsan sorgulanırken Kevser Hanım'ı öldürme konusunda gerdanlık taksim işinde uyuşmadığını öne sürer ve bir gerdanlığın var olduğuna inanır. Ancak sorgulamalar neticesinde Kevser Hanım'ın göğsündeki bıçak darbesinin aşağıdan yukarı olması (ipucu: meme altı), onu öldüren kişinin Mühendis İhsan olmadığına işaret eder. Rıdvan Sadullah, İhsan'ı sorguladıktan

⁷² a.g.e. s. 40-41.

⁷³ a.g.e. s. 66.

⁷⁴ a.g.e. s. 45-50.

⁷⁵ a.g.e. s. 51-53.

⁷⁶ a.g.e. s. 54-55.

⁷⁷ a.g.e. s. 55.

⁷⁸ a.g.e. s. 68.

⁷⁹ a.g.e. s. 74-76.

sonra onun itiraf ettiği suçu işlemediğini anlar ve arkadaşlarına bunun sebeplerini izah eder⁸⁰. Sonrasında Mühendis İhsan'ın böyle bir itirafta bulunmasının sebebinin de Nâzan Hanım'ın fikri olduğu ortaya çıkar. Çünkü Nâzan Hanım, Kevser'in ölümünden sonra sıranın İhsan'a geldiğini, bunun da kendisini endişelendirdiğini bu nedenle İhsan'a suçlu muamelesi yapıp katil bulununcaya kadar onun tutukluluğunun devamının sağlanmasını ister. Nâzan Hanım'a göre İhsan'ı kurtarmak için hapisane en emin yer olarak görülür⁸¹.

Bütün bu olanların ardından Halayık Gülter, Rıdvan Sadullah'ın yanına gider. Gülter, Erenköyü'ndeki köşkte alt katta ışıkların gezindiği ve gürültülerin olduğu şeklinde bazı esrarengiz hadiselerin meydana geldiğini söyler⁸². Rıdvan Sadullah, arkadaşı ve Başkomser Osman⁸³, mevcut durumu araştırmak için Erenköyü'ndeki köşke giderler⁸⁴. Araştırma yaparken kadın çılgılığı duyarlar. Halayık Gülter kan içinde yerde yatar. Tam Rıdvan Sadullah'ın kulağına bir şey söyleyecekken vefat eder. Ve bu diğer bir cinayet vakası olur. Dolayısıyla bu olay neticesinde de Mavi Gözlüklü Adam'ın kim olduğunu öğrenemezler⁸⁵. Ancak köşkteki gizli odanın yerini ve Mavi Gözlüklü Adam'ın yerini öğrenirler. Gizli odaya girdikleri zaman odada kırmızı meşin ciltli bir kitabın ve mavi gözlüğün olduğunu görürler. Rıdvan Sadullah, kitabın, Hüsnü Bey'in elinde iken meydandan sır olan el yazması tarih olduğunu, katilin, bu kitaba hususi bir ehemmiyet verdiğini, katilin cinayetten sonra bu kitabı odaya gizlice getirdiğini ve o zamandan beri onunla meşgul olduğunu tespit eder⁸⁶. Gülter'in öldürülmesinden sonra Letafet Kalfa sorgulanır ve gizli odayı bildiğini söyler⁸⁷. Rıdvan Sadullah, bu köşkte Mavi Gözlüklü Adam'la yakın bir alâkası bulunan, onu himaye eden, saklayan ve yardım eden birinin olduğunu Letafet Kalfa'ya söyler⁸⁸. Daha sonra Rıdvan Sadullah, eline geçen ve de olayların çözümlenmesinde önemli bir ipucu olan kitapla meşgul olur. Kitapta Valde Sultan'ın Gerdanlığı'ndan bahsedildiğini anlar ve gerdanlığın nerede saklı bulunduğunu öğrenmek ister. Kitaptaki kırmızı mürekkeple yazılmış rakamları ve şifreli yazıları çözümlmeye çalışır. Kelimeler elde eder, sırrı ifşa eden ve muammayı çözen

⁸⁰ a.g.e. s. 76-83.

⁸¹ a.g.e. s. 84-86.

⁸² a.g.e. s. 89.

⁸³ Yazımında esere bağlı kalınılmıştır.

⁸⁴ a.g.e. s. 94.

⁸⁵ a.g.e. s. 97.

⁸⁶ a.g.e. s. 103.

⁸⁷ a.g.e. s. 104.

⁸⁸ a.g.e. s. 105.

cümleye ulaşır⁸⁹. Rıdvan Sadullah, çözdüğü cümleden yola çıkarak Valde Sultan'ın Gerdanlığı'nın, Abdülmuttalib Bey'in mezarında olduğu neticesine ulaşır. Ve böylece önemli olan muammalardan birini de çözmüş olur⁹⁰. Ancak henüz mezarlığın yerinin nerede olduğunu çözemez. Bunun için de Rıdvan Sadullah, Kevser ve Nâzan Hanımların süttninesinin evine gider. Süttnine, Abdülmuttalib Bey'in zevceleri, kızları ve halayıkları hakkında oldukça bilgi sahibidir⁹¹. Süttnine, Rıdvan Sadullah'a kızların pederlerinin mezarının Karacaahmet'teki mezarlıkta olduğu bilgisini verir. Ancak bunu kızlarından ve Abdülmuttalib Bey'in yetiştirmesi Ahmet Ağa'dan başka kimsenin bilmediğini, sadece içlerinden biri ölecek olursa Ahmet Ağa'ya haber verileceğini ve onun delâletiyle mezarın bulunacağını söyler⁹².

Romanda Abdülmuttalib Bey'in kızı olan Nâzan da sorgulanır. Nâzan'ın aktardığına göre Letafet Kalfa'yı aile halkına soğuk davranması yüzünden kimse sevmez. Babasının vasiyetine göre kalfanın baş tutulması ve ölünceye kadar aralarında kalması şartı vardır⁹³. Rıdvan Sadullah'ta ve Cevat Fehmi'de, Letafet Kalfa'nın vaziyeti merak oluşturduğu ve şüphe uyandırdığı için her ikisi, Abdülmuttalib Bey'in veresesinin vekili olan Mecdi Âli Bey'in yazıhanesine giderler⁹⁴. Rıdvan Sadullah'ın Abdülmuttalib ailesinin vekili olmasıyla ilgili sorusu Mecdi Âli'yi rahatsız eder. Vasiyetname'de Letafet Kalfa hakkında ne gibi kayıtların olduğu sorulur ve Mecdi Âli, bu soruya önce cevap vermek istemez. Ancak Rıdvan Sadullah'ın zorlamasıyla Letafet Kalfa'nın da varislerden biri olduğunu ve ne kadar aylık aldığını söyler. Mecdi Âli, Valde Sultan'ın Gerdanlığı'nın mevcut olmadığına inandığını söyler ancak sözüne pek inanılmaz ve dolayısıyla sözleri, Rıdvan Sadullah'ta şüphe uyandırır⁹⁵.

Rıdvan Sadullah, Başkomser Osman'a, morgtan çalınan Kevser Hanım'ın cesedinin defnedildiğini ve babasının mezarının yanına gömüldüğünü söyler. Rıdvan Sadullah'a göre Abdülmuttalib Bey'in mezarının yerini öğrenmek için bütün kanlı hadiselerin en esaslı sebeplerinden biri olan gerdanlık, o mezarda saklıdır. Kıymetli bir malı saklayacak en emin yer orasıdır. Burada dikkat çeken noktalardan biri de vasiyetnamede Abdülmuttalib Bey'in kızlarının

⁸⁹ a.g.e. s. 108-110.

⁹⁰ a.g.e. s. 115.

⁹¹ a.g.e. s. 117.

⁹² a.g.e. s. 124.

⁹³ a.g.e. s. 126.

⁹⁴ a.g.e. s. 132.

⁹⁵ a.g.e. s. 134-135.

Abdülmuttalib Bey'in yanına gömülecekleri kaydının bulunmasıdır. Rıdvan Sadullah, kendisini Mavi Gözlüklü Adam'ın yerine koyarak bazı çıkarımlarda bulunur. Eğer kendisi Mavi Gözlüklü Adam olursa mezarın yerini öğrenmek için öncelikle vasiyetnamedeki kayıttan istifade edebileceğini düşünür. Çünkü bunlardan biri ölürse cesedi morgtan alır, öldü diye tabuta koyar mezarlığa götürür ve böylece hem mezarın hem de gerdanlığın yerini bulabileceğini anlar⁹⁶. Nitekim düşünceleri de doğru çıkar çünkü mezarlığa cenazeyi getirenlerin içinde "Mavi Gözlüklü Adam" da vardır. Rıdvan Sadullah, bu bilgiyi mezarlığın bekçisi Bekçi Ahmet'ten öğrenir⁹⁷.

Rıdvan Sadullah, ortağı Cevat Fehmi, Başkomser Osman, Müddeiumumî Müdürü ve polis gücü, Rıdvan Sadullah'ın planlarıyla katili tespit edeceklerine inandıkları bir gecede Mavi Gözlüklü Adam'ı yakalamak için Karacaahmet Mezarlığı'na gider⁹⁸. Letafet Kalfa'nın ve oğlu Mavi Gözlüklü Adam'ın mezarlıktaki gerdanlığı tam buldukları esnada Başkomser Osman, fenerinin düşmesine basar ve onlara kımıldamalarını haykırır. O esnada Mavi Gözlüklü Adam'ın Avukat Mecdi Âli Bey olduğu görülür. Mavi Gözlüklü Adam, polisleri dinlemez, annesini kucağına alır ve koşmaya başlar. Koşarken hiçbir uyarıyı dinlemez. Başkomser, tetiği çekmek zorunda kalır ve annesi hemen oracıkta vefat eder. Artık kaçmak imkânının kalmadığını anlayan katil, tabancasını çekerek beynine sıkar. Her ikisi de olay yerinde vefat eder⁹⁹. Vefat eden katilin elinde Valde Sultan'ın gerdanlığı vardır. Rıdvan Sadullah, Başkomser Osman'a yerde yatan Mavi Gözlüklü Adam'ın Abdülmuttalib Bey veresesinin vekili umuru olan Avukat Mecdi Âli Bey veya da Abdülmuttalib Bey'in piçi¹⁰⁰ olduğunu¹⁰¹, tarihî mücevherin de Topkapı Müzesi'nde yerini alacağını söyler¹⁰².

Bütün bunlardan sonra Mavi Gözlüklü Adam'ın Avukat Mecdi Âli Bey ve annesinin de Letafet Kalfa olduğu anlaşılır¹⁰³. Yani karakterler arasındaki bağlantı anlaşılır. Hem suçlu kişinin

⁹⁶ a.g.e. s.140.

⁹⁷ a.g.e. s. 142.

⁹⁸ a.g.e. s. 143.

⁹⁹ a.g.e. s. 148.

¹⁰⁰ "- Evet, mavi gözlüklü adam Letafet kalfanın oğlu, Abdülmuttalib Bey'in de gayrimeşrû evlâdı idi. Dört karısı bulunan Abdülmuttalib Bey, genç bir Çerkez kızı olan Letafet'e gönül verince onunla metres hayatı yaşamakta mahzur görmemişti. İş gayet gizli tutuluyordu. Karılarından ikisi zengindiler ve onları danılıp kendi servetine kattığı servetlerinden olmak, Abdülmuttalib Bey'in işine gelmiyordu. Bunun için, aradan bir müddet geçip te Letafet/kızın karnı şişmeğe başlayınca onu, bir kolayını bularak köşkten uzaklaştırdı.

Kadının, Haseki Hastahanesinde bir oğlan çocuk doğurduğuna ve isminin Mecdi konduğuna dair kaydı buldurdum." a.g.e. s. 150.

¹⁰¹ a.g.e. s. 149.

¹⁰² a.g.e. s. 152.

¹⁰³ a.g.e. s. 148-150.

kimliği (Katil Kim?) ve suçu neden işlediği (suçun arkasında yatan sebep) hem de gerçekte gerdanlığın var olup olmadığı öğrenilmiş olur. Rıdvan Sadullah'ın katilin kimliğine doğru giden ipuçlarını tespit etmesiyle problem/dava çözüme kavuşur. Dedektifin güçlü bir karakter olduğu ve en karışık görünen olayları zekâsı, muhakeme gücü ve sabrı ile çözümlediği bir kere daha bu polisiye romanda başarılı bir şekilde vurgulanmış olur.

SONUÇ

Cevat Fehmi Başkut'un *Valde Sultanın Gerdanlığı* romanı, yazarın ilk polisiye romanıdır. Romanda, polisiye kurguyla ilgili betimsel analiz yapılmıştır. Polisiye romanın betimsel analiz aşamaları; Suçun Mahiyeti, Cinayeti Çözmekle Görevli Kişilerin Tanıtılması, İpucu ve Delillerin Değerlendirilmesi, Şüphelilerin Sorgulanması ve Gerçeğin Ortaya Çıkması şeklinde belirlenen temalara göre yapılmıştır. Alt başlıklarla ilgili olarak incelenen romanın kurgusal özellikleriyle ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. tema olarak belirlenen *Suçun Mahiyeti* isimli bölümde romanda en başta bir suçun/cinayetin işlendiği, bu işlenen ilk suçla beraber suçun gerçekte bir intihar mı yoksa cinayet mi olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu noktada daha ilk kısımlarda suç olayıyla hem gerilimin oluşturulduğu hem okurdaki merakın artırıldığı hem de bir gizemin sağlanmaya çalışıldığı görülmüştür. Ayrıca romanda ilk aşamada suç/problem verilmiş, suçun gerçekte ne olduğu ve suçu kimin işlediğiyle “Kim Yaptı?” ilgili merak uyandıran olaylar zincirinin yer aldığı görülmüştür.
2. tema olarak belirlenen *Cinayeti Çözmekle Görevli Kişilerin Tanıtılması* isimli bölümde romanda suçun işlenmesinden veya suç hikâyesinden sonra başka bir soruşturma hikâyesine geçilmiştir. Bununla birlikte ilk dekor (suç mahalli) değişip başka bir dekora geçilmiştir. Bu dekor içerisinde romanda asıl kişiler olan Dedektif Rıdvan Sadullah'la ortağı Cevat Fehmi mevcut durumlarıyla tanıtılmıştır. Ayrıca romanda diğer polis güçleri olan Başkomser Osman ile Müddeiumumi Muavini gibi yardımcı kişilerle ilgili onları tanımamızı sağlayan bilgiler verilmiştir. Bu bölümde romanın merkezinde yer alan dedektif, gücüyle ve zekâsıyla ön plana çıkarılmıştır. Suçla ilgili olayların

çözümünde kendisinden ilk anda yardım talep edildiği ancak diğer polis güçlerinin dedektife göre daha zayıf kaldığı tespit edilmiştir.

3. tema olarak belirlenen *İpucu ve Delillerin Değerlendirilmesi* isimli bölümde dedektif ve ortağı tarafından suçun failini ortaya çıkarabilecek ipuçları elde edilmeye çalışılmıştır. Romanda dedektifi ve ortağını, suçluyu bulmaya ve olayın nedenini öğrenmeye yönelten mektup, gözlük, kan lekeleri, tabanca, gizli oda, kitap, kitaptaki şifreli yazı, rakamlar, kelimeler, 13 numaralı oda, gizli geçit gibi çok sayıda ipucunun olduğu görülmüştür. Birçok karmaşık olaylar zincirinin sonrasında hem Rıdvan Sadullah'ın ve ortağının elde ettiği ipuçları hem de Sadullah'ın yüksek zekâsı sayesinde gizem çözülmüş, suçlu tespit edilmiş ve adalet sağlanmıştır.
4. tema olarak belirlenen *Şüphelilerin Sorgulanması* isimli bölümde romanda diğer polisiye romanlarda olduğu gibi suçun işlenmesinin ardından dedektiften yardım talep edildiği, dedektifin olay mahallini gözlemlediği, elde ettiği ipuçları sonrasında gizemi çözmek için şüpheli kişileri ve tanıkları sorguladığı tespit edilmiştir.
5. tema olarak belirlenen *Gerçeğin Ortaya Çıkması* isimli son bölümdeyse suçlu kişinin kimliği (Katil Kim?), katilin suçu neden işlediği (suçun arkasında yatan sebep), gerdanlığın var olup olmadığı öğrenilmiştir. Rıdvan Sadullah'ın, katilin kimliğine doğru giden ipuçlarını tespit etmesiyle problem/dava çözüme kavuşmuştur. Diğer polisiye romanlarda olduğu gibi burada da dedektifin güçlü bir karakter olduğu, en karışık görünen olayları bile zekâsı, muhakeme gücü ve sabrı ile çözümlediğinin bir kere daha bu polisiye romanda belirtildiği görülmüştür.

İncelenen temalarla ilgili olarak yazarın, romanın giriş bölümünde suça/probleme yer verdiği, suçun ne olduğu ve suçu kimin işlediğiyle “Kim Yaptı?” ilgili okurda daha en başta merak uyandırdığı görülmüştür. Suç hikâyesinden sonra soruşturma hikâyesine geçilerek okurdaki merak iyice artırılmıştır. Olayların devamında suçu çözümleyecek olan dedektife, onun kadar akıllı olan ortağına ve diğer polis güçlerine yer verilmiştir. Burada diğer polisiye romanlarda olduğu gibi dedektifin zekâsıyla ön plana çıkarıldığı, olayları çözümlemek noktasında kendisinden yardım istenen güçlü bir karakter olarak görüldüğü belirtilmiştir. Bunun yanı sıra diğer polis güçlerinin hem zekâ olarak hem de olayları çözümlemede kendisinden daha zayıf kaldığı gösterilmek istenmiştir. İşlenen her suçta dedektifin zekâsıyla, suçu çözümlemek ve suçluyu ele geçirmek için elde ettiği ipuçlarına göre hareket ettiği görülmüştür. Suçun işlenmesinden sonra gerçeğe ulaşmak

için hem dedektif hem de diğer polis güçleri tarafından sorgulamaların yapıldığı bu sorgulamalarla birlikte hedefe veya doğrulara yaklaşılmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Birçok olay zincirinin arkasından, tanıklar ve şüpheliler sorgulanmıştır. Sorgulamalarla birlikte dedektifin ve ortağının elde ettiği ipuçlarının yardımıyla suçlu bulunmuş ve suçlunun suçu neden işlediği ortaya çıkarılarak adalet yerine getirilmiştir.

Sonuç olarak polisiye kurguya ait beş tema altında incelenen *Valde Sultanın Gerdanlığı* romanının başlangıcının, gelişiminin ve sonucunun polisiye kurguya göre başarılı bir şekilde düzenlendiği ve klâsik anlamda “Katil Kim?” romanının özelliklerine göre kurgulandığı tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

“Kubbealtı Lugatı” (Çevrimiçi)
<https://lugatim.com/s/M%C3%82BEY%C4%B0N%E2%80%93M%C3%82BEYN>. Erişim
zamanı 25 Şubat 2025.

BABELYUK, Oksana “Structural Peculiarities Of Detective Stories”, (DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-124-7/21-38>) **Vectors Of The Development of Philological Sciences At The Modern Stage**, p. 21-38.

BAĞCI, Müberra “Gürpınar’ın Kesikbaş Romanında Polisiye Unsurlar”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi** 25, 2 (2021) s. 42-63 (e-ISSN: 2602-4934), (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/pub/turkoloji/article/985693>.

BAĞSIZ, Emrah “Türk Polisiye Edebiyatı Temsilcisi Ümit Deniz’in Polisiye Romanlarında Kurgu”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2015.

BAKSHİ, Bandana “The Glimpse of the Growth and the Development of the Detective Fiction: A Critical Discourse”, **International Journal of Creative Research Thoughts (IJCRT)**| Volume 8, Issue 2 February 2020, p. 2135-2142. (Çevrimiçi) <https://www.ijcrt.org/papers/IJCRT2002265.pdf>

BAŞKUT, Cevat Fehmi **Valde Sultanın Gerdanlığı**, İstanbul: Harman Yayınevi, 1954.

CHAKRABORTY, Rituparna “Detective Fiction: Birth and Rise”, **Educational Administration: Theory and Practice**, 29 (4), 2023, 2346-2349, (Çevrimiçi)
https://www.researchgate.net/publication/382900524_Detective_Fiction_Birth_and_Rise.

SALEMİ, Meriem “The Detective Novel: Origins and Evolution”, **Journal for Educators, Teachers and Trainers, JETT**, Vol. 15(5), ISSN: 1989-9572, p. 147-156, DOI:10.47750/jett.2024.15.05.015 (Çevrimiçi)
<https://jett.labosfor.com/index.php/jett/article/view/2542>.

ŞAHİN, Seval **Cinai Meseleler Osmanlı-Türk Polis Edebiyatında Biçim ve İdeoloji (1884-1928)**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2017.

ÜYEPAZARCI, Erol **Korkmayınız Mister Sherlock Holmes!: Türkiye'de polisiye romanın 125 yıllık öyküsü (1881-2006) (Cilt 1)**. Oğlak Yayıncılık, 2008. (Çevrimiçi)
<https://archive.org/details/erol-uyepazarci-korkmayiniz-mister-sherlock-holmes-cilt-1/Erol%20%C3%9Cyepazarc%C4%B1%20-%20Korkmay%C4%B1n%C4%B1z%20Mister%20Sherlock%20Holmes%21%20Cilt%201/page/n3/mode/2up>.

YILDIRIM, Ali “Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi”, s. 10. (Çevrimiçi) file:///C:/Users/ACER/Downloads/5326-34290-1-PB.pdf.

YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Seçkin Yay., 2021.